

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЛІКВІДАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Стаття присвячена аналізу підстав припинення господарських товариств, які передбачені чинним законодавством, а також судовою практикою його застосування. Особливу увагу приділено розгляду питання примусового припинення господарських товариств. На підставі проведеного дослідження зарубіжного досвіду було запропоновано шляхи вдосконалення реорганізації.

Ключові слова: підстави припинення господарських товариств, реорганізація, ліквідація, порядок, добровільне та примусове припинення.

Е. В. Петров

Отдельные вопросы ликвидации юридических лиц

Статья посвящена анализу оснований прекращения хозяйственных обществ, предусмотренных действующим законодательством, а также судебной практикой его применения. Особое внимание уделено рассмотрению вопроса принудительного прекращения хозяйственных обществ. На основании проведенного исследования зарубежного опыта были предложены пути совершенствования реорганизации.

Ключевые слова: основания прекращения хозяйственных обществ, реорганизация, ликвидация, порядок, добровольное и принудительное прекращение.

Е. Petrov

On the Question of Compulsory Dissolution of Business Entities

The article is devoted to the study of the legal nature of the forced termination of business entities as one of the varieties of legal entities. Based on an analysis of doctrinal approaches, legislation and judicial practice the author comes to the conclusion that the coincidence of features inherent in the forced cessation of companies and administrative and economic sanctions that can be considered involuntary liquidation of such legal entities as a form of administrative and economic sanctions.

Key words: Dissolution, business entities, legal entities, liquidation, reorganization, administrative and economic sanctions.

Постановка проблеми та її актуальність. В Україні кожного року відбувається припинення значної кількості господарських товариств, при цьому вказані процеси викликають неоднозначну реакцію серед представників державних органів, учасників та кредиторів таких суб'єктів господарювання. Прийняття закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва» від 21.04.2011 р. та деяких інших актів дозволило вдосконалити правове регулювання відносин у сфері припинення господарських товариств. Так, законодавче закріплення одержали порядок проведення реорганізації, строк заявлення вимог кредиторами, право

кредитора вимагати припинення, дострокового виконання зобов'язання, або забезпечення виконання зобов'язання товариством, яке здійснює реорганізацію, тощо. Втім, наразі залишаються окремі проблемні питання припинення господарських товариств, які потребують дослідження та вирішення. Наведене, а також висока практична значущість наведених питань обумовлює актуальність порушеної проблематики.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню припинення юридичних осіб, і зокрема, господарських товариств приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, Р. Г. Афанасьєв, О. М. Вінник, В. В. Джунь, Л. М. Дорошенко, А. М. Захарченко, О. Р. Зельдіна,

Г. Л. Знаменський, О. В. Кузнецов, І. В. Кучеренко, В. К. Мамутов, В. А. Малига, В. І. Марков, Б. М. Поляков, І. Пушко, Н. О. Саніахметова, І. В. Спасибо-Фатєєва, С. Теньков, М. І. Титов, Я. М. Шевченко, М. І. Шелухін, В. С. Щербина, О. С. Янкова та інші. Проте, окремі, проблеми як теоретичного, так і практичного характеру, зокрема, визначення правової природи примусового припинення господарських товариств, залишаються невирішеними на теперішній час.

Метою статті є аналіз правової природи примусового припинення господарських товариств як різновиду адміністративно-господарських санкцій. Для досягнення мети були поставлені такі завдання: конкретизувати поняття припинення господарських товариств; довести, що припинення господарських товариств можна розглядати як сукупність юридичних фактів, процес та адміністративно-господарську санкцію; з'ясувати правову основу порушених питань.

Виклад основного матеріалу. Аналіз змісту припинення господарських товариств і відмежування його від інших суміжних термінів є неможливим без з'ясування поняття, видів та основ правового регулювання господарських товариств. Згідно з положеннями ст. 1 Закону України «Про господарські товариства», господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарськими товариствами цим Законом визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства [3]. Аналогічне визначення міститься у ст. 113 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) [4]. Господарський кодекс України (далі – ГК) визначає господарські товариства як підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарське товариство може

діяти у складі одного учасника. Засновниками і учасниками товариства можуть бути суб'єкти господарювання, інші учасники господарських відносин, а також громадяни, які не є суб'єктами господарювання. Господарські товариства є юридичними особами [5].

Як слушно вказують окремі дослідники, господарські товариства відрізняються між собою за багатьма правовими параметрами, які впливають, зокрема, на підстави та порядок припинення вказаних суб'єктів. Під організаційно-правовою формою діяльності товариства розуміють внутрішню будову, правила функціонування даного утворення, яка значною мірою визначає особливості припинення господарського товариства [6, с. 43]. Отже, у даній статті буде висвітлено особливості припинення вказаних юридичних осіб.

Слід зауважити, що чинне законодавство не містить визначення поняття припинення господарського товариства. Проте, незважаючи на відсутність легального визначення поняття припинення господарського товариства, воно є достатньо розробленим на теоретичному рівні. Так, припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності [7, с. 224].

При цьому, одним із дискусійних питань є співвідношення поняття «припинення господарських товариств» з поняттями «припинення діяльності господарських товариств». Вирішуючи дану проблему, слід звернути увагу на позицію Вищого господарського суду України (далі – ВГСУ), висловлену у Інформаційному листі від 07.04.2008 № 01-8/211, згідно з якою у випадку припинення юридичної особи відбувається і припинення її підприємницької діяльності, проте, припинення підприємницької діяльності не означає автоматичного припинення юридичної особи [8].

Окремі вчені, пропонуючи власні варіанти визначення поняття припинення суб'єктів, нерідко ототожнюють припинення суб'єкта із припиненням його діяльності. Так, О. В. Тітова вказує, що під ліквідацією слід розуміти припинення діяльності підприємства без переходу прав та

обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб, крім випадків, спеціально обумовлених законодавством [9, с. 14]. Іншу думку висловлює О. Ю. Кампі. Дослідник вказує на те, що неправильно вважати, що підприємство вже ліквідувалося (припинило своє існування як суб'єкт права), якщо припинилася його діяльність. Так, підприємство може припинити свою господарську діяльність, але воно залишається суб'єктом права до тих пір, поки не внесено до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (далі – Єдиного державного реєстру) запису про його припинення шляхом ліквідації. Більше того, підприємство може припинити свою господарську діяльність ще до прийняття рішення про ліквідацію, тобто до початку ліквідаційної процедури і, таким чином, під час процедури ліквідації не буде припинитись господарська діяльність. Як слушно вказує науковець, в ГК та Законі України «Про господарські товариства» вживається термін «припинення діяльності товариства», хоча у ч. 2 ст. 20 цього ж Закону використовується термін «припинення господарського товариства» [10, с. 339]. Разом із тим, правила юридичної техніки вимагають точності й однозначності понять, термінів, формулювань, словесних конструкцій і дефініцій, що застосовуються у ньому. Як вказував С. С. Алексєєв, однією з необхідних умов раціонального використання термінології є її єдність. Недоцільно для позначення однакових понять використовувати різні терміни [11, с. 274]. Аналогічну точку зору висловлюють також інші дослідники, зокрема, автори Науково-практичного коментарю ГК України під редакцією А. Г. Бобкової та І. В. Спасибо-Фатєєвої [12, с. 200; 13, с. 9.]. Слід вказати, що різними вченими неодноразово висловлювалась пропозиція щодо заміни у ГК України терміна «припинення діяльності суб'єкта господарювання» терміном «припинення суб'єкта господарювання», а також внесення відповідних змін до Закону України «Про господарські товариства» та інших нормативно-правових актів, у яких вжито зазначену юридичну конструкцію. В цілому погоджуючись із наведеним, слід звернути увагу на те, що вказане формулювання ГК не призводить до проблем із практичного застосування та розмежування вказаних понять судо-

вими органами, а отже вирішення порушеної проблеми має передусім теоретичне значення.

Досліджуючи обрану тему, також слід з'ясувати співвідношення понять «припинення юридичної особи», «припинення суб'єктів господарювання» та «припинення господарських товариств». Аналізуючи положення ЦК та ГК, можна дійти висновку, що усі вказані поняття співвідносяться як ціле та частина, при цьому, найбільш широке значення має термін «юридична особа», а найвужче – «господарське товариство». Аналогічним чином слід визначати співвідношення понять «припинення юридичної особи», «припинення суб'єктів господарювання» та «припинення господарських товариств». Із наведеного слідує висновок про можливість застосування до припинення господарських товариств загальних норм про припинення суб'єктів господарювання та юридичних осіб із урахуванням специфіки правового статусу конкретного товариства.

Аналізуючи визначення, запропоновані різними авторами для розкриття змісту припинення господарських товариств, можна дійти висновку, що найбільш вдалим є формулювання, запропоноване авторами Науково-практичного коментарю ГК України під редакцією А. Г. Бобкової. Так, під припиненням суб'єкта господарювання слід розуміти сукупність юридичних фактів, при настанні яких суб'єкт господарювання припиняє своє існування як юридична особа [12, с. 200]. Погоджуючись із наведеним визначенням, слід зауважити на необхідності його конкретизації шляхом з'ясування ознак, притаманних припиненню господарських товариств.

Першою специфічною ознакою, яка відрізняє припинення господарських товариств від інших наведених понять, є особливий суб'єкт – господарські товариства, тобто акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. При цьому, фізичні особи-підприємці та юридичні особи, які не мають на меті одержання прибутку, не можуть виступати у якості суб'єкта припинення господарського товариства.

Другою визначальною ознакою є форми припинення господарських товариств. Відпо-

відно до ст. 59 ГК України, припинення суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації – за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб – засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених цим кодексом, – за рішенням суду. У ст. 104 ЦК України також згадуються ці терміни, не узагальнені поняттям реорганізація, а визначені як форми припинення юридичної особи в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам. Близька за змістом до цієї статті ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», але термін «реорганізація» наводиться в дужках як узагальнюючий для злиття, приєднання, поділу, перетворення [14]. У ст. 19 Закону України «Про господарські товариства» шляхами припинення діяльності товариства названо реорганізацію та ліквідацію й визначено п'ять форм реорганізації: злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення. Не зупиняючись на детальній характеристиці форм припинення господарських товариств, слід вказати на те, що істотна відмінність між ліквідацією та реорганізацією полягає в тому, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності господарського товариства, у другому – припинення його функціонування в конкретній організаційно-правовій формі із заміною на нову. В обох випадках суб'єкт, що припиняється, більше не існуватиме. У зв'язку з ліквідацією суб'єкта припиниться і його діяльність, у зв'язку з реорганізацією вона триватиме, але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі [2, с. 115]. Аналізуючи відмінні риси припинення господарських товариств порівняно з іншими суб'єктами господарювання, слід звернути увагу на неможливість фізичної особи-підприємця здійснити припинення у формі реорганізації.

У якості третьої ознаки можна виділити момент, із якого господарське товариство є таким, що припинилося. Слід вказати, що такий час не залежить ані від форми, ані від підстав припинення суб'єкта та визначений законодавством як момент внесення державним реєстратором до

Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи (ч. 2 ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»). Вказаний запис вноситься державним реєстратором після подання документів, вказаних у ст. 36 та 37 наведеного закону, залежно від форми припинення господарського товариства. Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи є датою державної реєстрації припинення юридичної особи. Строк державної реєстрації припинення юридичної особи не повинен перевищувати одного робочого дня з дати надходження документів для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи (ст. 36 Закону).

Четвертою ознакою є підстави припинення господарського товариства, під якими розуміють передбачені законом або установчими документами обставини, що призводять до припинення його існування [12, с. 201]. Так, на сьогоднішній день залежно від підстав виділяють добровільне та примусове припинення господарських товариств. До першої категорії відносять рішення (ініціативу) власника суб'єкта господарювання або передбачені законом чи установчими документами обставини, зокрема: закінчення строку, на який створювалася господарська організація; досягнення мети, поставленої засновниками під час створення господарської організації, за рішенням вищого органу товариства (ст. 19 Закону «Про господарські товариства»). Правові підстави примусового припинення суб'єкта господарювання визначені ч. 2 ст. 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців». Так, суб'єкт господарювання припиняється внаслідок визнання його в установленому порядку банкрутом, крім випадків, передбачених законом (ст. 59 ГК). Підставами для постановлення судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язане з банкрутством, зокрема, є: визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом; провадження нею діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом; невідповідність мінімаль-

ного розміру статутного капіталу юридичної особи вимогам закону; неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону; наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням. Підсумовуючи викладене, припинення господарських товариств можна визначити як сукупність юридичних фактів, при настанні яких товариство добровільно або примусово припиняє своє існування як юридична особа шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації з моменту внесення відповідного запису до єдиного державного реєстру.

Слід зауважити, що примусове припинення (ліквідацію) господарського товариства можна розглядати як міру відповідальності суб'єкта за протиправну поведінку, а саме – адміністративно-господарську санкцію (ст. 239 ГК). Такої ж позиції дотримується і Вищий адміністративний суд, який в ухвалі від 08.11.2011 р. у справі № К/9991/40455/11 вказав, що припинення (ліквідація) суб'єкта господарювання через порушення ним порядку подання податкової звітності є мірою юридичної відповідальності [15]. При цьому, як слушно вказує О. Р. Зельдіна, рішення про примусову ліквідацію господарських товариств може приймати лише суд. Органи державної влади та місцевого самоврядування, які можуть лише ініціювати припинення товариства шляхом звернення до суду, таких повноважень не мають, що обумовлено необхідністю гарантувати права суб'єктів господарювання від втручання з боку державних органів [16, с. 68.]. Підтвердженням вказаного є численні рішення адміністративних судів у справах за позовами податкових органів про припинення (ліквідацію) господарських товариств через неподання останніми податкової звітності протягом одного року [17].

У наукових джерелах існують різні погляди щодо сутності адміністративно-господарських санкцій. Як слушно вказує С. В. Глібко, ознаками адміністративно-господарських санкцій слід вважати: 1) адміністративно-господарські санкції встановлюються виключно законами; 2) види таких санкцій, умови й порядок їх застосування визначаються ГКУ, іншими законодавчими ак-

тами, а з огляду на норму ч. 2 ст. 19 Конституції України, такими законодавчими актами повинні бути саме закони; 3) підстави застосування санкцій – порушення закріплених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності; 4) суб'єктом відповідальності виступає суб'єкт господарювання; 5) наявність вини відповідно до ч. 2 ст. 218 ГКУ; 6) санкції застосовуються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування; 7) досліджувані санкції спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання й ліквідацію його наслідків (що реалізується як безпосередньо, так і опосередковано), виконують серед інших функцію попередження, а також гарантують захист прав і законних інтересів громадян, організацій і держави, забезпечують правопорядок у сфері господарювання [18, с. 135].

Аналізуючи наведені ознаки, можна дійти висновку про обґрунтованість віднесення примусового припинення господарських товариств до адміністративно-господарських санкцій. При цьому, таке припинення може відбуватись як шляхом ліквідації на підставах, вказаних у ч. 2 ст. 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», так і шляхом реорганізації у випадку примусового поділу суб'єкта господарювання, що займає монопольне становище на ринку. Так, згідно з положеннями ст. 53 Закону України «Про захист економічної конкуренції», якщо суб'єкт господарювання зловживає монопольним (домінуючим) становищем на ринку, органи Антимонопольного комітету України мають право прийняти рішення про примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище. Отже, примусове припинення господарського товариства у формі реорганізації (на відміну від ліквідації) можливе за рішенням уповноваженого органу держави, а саме, АМК. З огляду на викладене неможливо погодитись з думкою О. Р. Зельдіної та Е. В. Титової, які вказують на необхідність виключення органів державної влади з кола суб'єктів, які можуть приймати рішення про примусове припинення суб'єкта господарювання, та внесення відповідних змін до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприєм-

ців» [16, с. 68.]. Думається, що примусовий поділ господарського товариства, здійснюваний за рішенням АМК як наслідок зловживання монопольним становищем на ринку, відповідає ознакам адміністративно-господарських санкцій та може визнаватись різновидом таких, оскільки перелік, передбачений ст. 239 ГК є відкритим та містить формулювання «інші адміністративно-господарські санкції, встановлені цим Кодексом та іншими законами». Отже, рішення про примусову ліквідацію господарського товариства може прийняти лише суд, у той час як припинення у формі реорганізації можливе, в тому числі, за рішенням органів державної влади. З огляду на викладене заслуговує на підтримку також висловлена І. А. Гамбургом та О. А. Фроловим думка щодо необхідності закріплення у законодавстві виключного переліку підстав для примусового припинення суб'єктів господарювання [2, с. 117]. Дійсно, встановлення відкритого переліку підстав для відповідальності ускладнює захист прав суб'єктів господарювання та створює підґрунтя для зловживань з боку державних органів.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що примусове припинення господарських товариств (як ліквідацію, так і реорганізацію) можна розглядати як різновид адміністративно-господарських санкцій, які застосовуються судом та/або уповноваженими органами державної влади та полягають у втраті товариством правосуб'єктності та припиненні ним свого існування як наслідку винного порушення закріплених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності у випадках, встановлених законом, та застосовуються судом та уповноваженими органами державної влади.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532.
2. Гамбург І. А. Правове регулювання припинення суб'єктів господарювання в Україні / І. А. Гамбург, О. М. Фролов // Право України. – 2011. – № 1. – С. 111-121.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ // Відомості

Верховної Ради України. – 2016. – № 47. – Ст. 800.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 47. – Ст. 800.

5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 533.

6. Волкович О. Ю. Проблеми розмежування понять «організаційно-господарське управління» та «державне управління» у діяльності господарських товариств / О. Ю. Волкович // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 38-43.

7. Підприємницьке право: підручник / [за ред. О. В. Старцева]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Істина, 2005. – 600 с.

8. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arbitr.gov.ua/news/709/>.

9. Тітова О. В. Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / О. В. Тітова. – Донецьк, 2006. – 19 с.

10. Кампі О. Ю. Правові аспекти припинення суб'єктів господарської діяльності із спільного інвестування / О. Ю. Кампі // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 337-344.

11. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2 т. / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1982. – Т. 2 – 360 с.

12. Хозяйственный кодекс Украины: научно-практический комментарий / под общ. ред. А. Г. Бобковой. – Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. – 1296 с.

13. Спасибо-Фатеева І. В. Припинення юридичних осіб / І. В. Спасибо-Фатеева // Юридичний радник. – 2005. – № 1. – С. 29-36.

14. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 47. – Ст. 800.

15. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 8 листопада 2011 р. у справі № К/9991/40455/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20814497>.

16. Зельдина Е. Р. Правовые вопросы развития кодифицированных норм о ликвидации субъектов хозяйствования / Е. Р. Зельдина,

Е. В. Титова // Економіка та право. – 2010. – № 3. – С. 67-69.

17. *Постанова* Чернівецького окружного адміністративного суду від 6 квітня 2012 р. у справі № 2а/2470/592/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22434851>.

18. Глібко С. В. Пеня за порушення строків розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності як адміністративно-господарська санкція / С. В. Глібко // Проблеми законності. – 2010. – Вип. 109. – С. 130-140.

References

1. *Konstytucija* Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnja 1996 r. № 254k/96-VR // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 28. – St. 532.

2. *Gamburg I. A.* Pravove reguljuvannja pryypynennja sub'ektiv gospodarjuvannja v Ukraini / I. A. Gamburg, O. M. Frolov // Pravo Ukrainy. – 2011. – № 1. – S. 111-121.

3. *Pro gospodars'ki tovarystva*: Zakon Ukrainy vid 19 veresnja 1991 r. № 1576-XII // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 47. – St. 800.

4. *Cyvil'nyj kodeks* Ukrainy vid 16 sichnja 2003 r. № 435-IV // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 47. – St. 800.

5. *Gospodars'kyj kodeks* Ukrainy vid 16 sichnja 2003 r. № 436-IV // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 28. – St. 533.

6. *Volkovych O. Ju.* Problemy rozmezhuvannja ponjat' «organizacijno-gospodars'ke upravlinnja» ta «derzhavne upravlinnja» u dijalti gospodars'kyh tovarystv / O. Ju. Volkovych // Forum prava. – 2008. – № 2. – S. 38-43.

7. *Pidpryjemnyc'ke pravo*: pidruchnyk / [za red. O. V. Starceva]. – 2-ge vyd., pererob. i dop. – K.: Istyna, 2005. – 600 s.

8. *Informacijnyj lyst* Vyshhogo gospodars'kogo sudu Ukrainy vid 7 kvitnja 2008 r. № 01-8/211 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.arbitr.gov.ua/news/709/>.

9. *Titova O. V.* Zahyst majnovyh interesiv uchasnivkiv procesu likvidacii' na pidpryjemstvah: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.04 / O. V. Titova. – Donec'k, 2006. – 19 s.

10. *Kampi O. Ju.* Pravovi aspekty pryypynennja sub'ektiv gospodars'koi' dijalti iz spil'nogo investuvannja / O. Ju. Kampi // Forum prava. – 2011. – № 3. – S. 337-344.

11. *Alekseev S. S.* Obs'haja teoryja prava: v 2 t. / S. S. Alekseev. – M.: Juryd. lyt., 1982. – T. 2 – 360 s.

12. *Hozhajstvennyj kodeks* Ukrainy: nauchno-prakticheskij kommentarij / pod obshh. red. A. G. Bobkovej. – H.: Izdatel' FL-P Vapnjarchuk N.N., 2008. – 1296 s.

13. *Spasybo-Fatjejeva I. V.* Pryypynennja jurydychnyh osib / I. V. Spasybo-Fatjejeva // Jurydychnyj radnyk. – 2005. – № 1. – S. 29-36.

14. *Pro derzhavnu rejestraciju jurydychnyh osib ta fizychnyh osib – pidpryjemciv*: Zakon Ukrainy vid 15 travnja 2003 r. № 755-IV // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2016. – № 47. – St. 800.

15. *Uhvala* Vyshhogo administratyvnogo sudu Ukrainy vid 8 lystopada 2011 r. u spravi № K/9991/40455/11 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20814497>.

16. *Zel'dyna E. R.* Pravovye voprosy razvitija kodificirovannyh norm o likvidacii sub'ektiv hozhajstvovanyja / E. R. Zel'dyna, E. V. Tytova // Ekonomika ta pravo. – 2010. – № 3. – S. 67-69.

17. *Postanova* Chernivec'kogo okruzhnogo administratyvnogo sudu vid 6 kvitnja 2012 r. u spravi № 2а/2470/592/12 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22434851>.

18. *Glibko S. V.* Penja za porushennja strokiv rozrahunkiv u zovnishn'oekonomichnij dijalti jak administratyvno-gospodars'ka sankcija / S. V. Glibko // Problemy zakonnosti. – 2010. – Vyp. 109. – S. 130-140.